29 Σεπτεμβρίου 2023

Ἡ ραθυμία, ἡ ἄλλη ὄψη τῆς βίας (Κορναράκης ‘Ιωάννης Ὅμότιμος Καθηγητής Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας καὶ Ἐξομολογητικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή

Ἡ δαιμονικὴ βία, στὴ λανθάνουσα λειτουργία της μέσα στὸν ἀνθρώπινο ψυχισμό, δείχνει ἕνα ἄλλο πρόσωπο, πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἡ πρώτη ἐντύπωση μᾶς δίνει νὰ ἀντιληφθοῦμε, ὅταν ἡ βία αὐτὴ εἶναι ἔκδηλη καὶ ἐμφανὴς καὶ ἄμεσα καταστροφική.

Ἡ λανθάνουσα βία, δηλ. ὁ ἀφανὴς καὶ ἀνύποπτος καὶ ἀθόρυβος τρόπος λειτουργίας τῆς βίας, στὰ πρῶτα της βήματα, μέσα στὸν παραδείσιο χῶρο, σφραγίζει πολὺ βαθειὰ καὶ σχεδὸν ἀνεξίτηλα(;) τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο μὲ τὸν πιὸ ἀπατηλὸ χαρακτήρα της· τὴ ραθυμία!

Στὴν κοινὴ λογικὴ ἡ ραθυμία, ἡ νωχέλεια, ἡ ἀβελτηρία καὶ γενικὰ ἡ παραλυτικὴ ἀδράνεια τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, φαίνεται σὰν μία συμπεριφορὰ ἢ ἐνέργεια ἐντελῶς ἀντίθετη μὲ τὴν ἔννοια τῆς δυναμικῆς ἢ ἔντονα ἐπιθετικῆς συμπεριφορᾶς τῆς βίας. Βία καὶ ραθυμία φαίνονται σὰν δύο ἀντίθετες καὶ ἐντελῶς διάφορες, μεταξύ τους, συμπεριφορὲς καὶ λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου ψυχισμοῦ.

Κι ὅμως! Ἡ ραθυμία καὶ μάλιστα στὴν ὑπαρξιακή της ποιότητα καὶ ἐκδοχή, εἶναι τὸ ἄλλο, ἀπατηλό, πρόσωπο τῆς δαιμονικῆς βίας. Κι αὐτὸ εἶναι αὐτονόητο. Ἐὰν εἶναι στὴ φύση καὶ στὸν λειτουργικὸ-δυναμικὸ χαρακτήρα τῆς βίας νά... βιάζει, δηλαδὴ νὰ καθηλώνει σὲ δουλεία καὶ αἰχμαλωσία, σὲ ἀλύτρωτη ὑποταγὴ καὶ σὲ ἀθεράπευτη παγίωση, τὸν ἀνθρώπινο ψυχισμό, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ εἴδους βιασμοῦ τοῦ ψυχισμοῦ αὐτοῦ, εἶναι ἀκριβῶς ἡ κατάσταση τῆς ὑπαρξιακῆς ἀδράνειας καὶ νωθρότητας, δηλ. τῆς ραθυμίας.

Περνώντας ἐπομένως ὁ ἀδαμικὸς ἄνθρωπος, στὸν ἀμετάκλητα δουλωτικό, γι' αὐτόν, χῶρο τῆς ἐξουσίας τῆς βίας, περιεβλήθη τὰ σιδηρά της δεσμά, ἀφοῦ ἡ βία καθήλωσε τὸν ἀνθρώπινο ψυχισμὸ στὴ δουλεία μιᾶς ἀθεράπευτης πλέον ὑπαρξιακῆς ραθυμίας καὶ μιᾶς βαθειᾶς ψυχοδυναμικῆς ἀδρανείας, ὥστε νὰ φαίνεται πλέον ἀδύνατη ἡ ἐπιστροφή του ἀπὸ τή... βία.

Φαινομενικὰ εἶναι πάντα ἀπορίας ἄξιο τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἀδὰμ δὲν μπόρεσε, προκαλούμενος ἀπὸ τὸ Θεὸ μ' ἕνα ὄντως ἀφυπνιστικὸ ἐρώτημα "Ἀδάμ, ποῦ εἶ;", νὰ ἐπιστρέψει στὸ χῶρο τῆς ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ πάντοτε ἀνοιχτὸ γι' αὐτὸν μονοπάτι τῆς μετανοίας.

Ὁ Ἀδάμ, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀπαντοῦσε στὴν πρόκληση αὐτὴ τοῦ Θεοῦ, εἶχε ἤδη μπροστά του ἀνοιχτὴ θύρα μετανοίας, ποὺ κρατοῦσε τὴν εἴσοδό της, ἐπίμονα ἐλεύθερη, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Κι ὅμως. Ὁ Ἀδὰμ δὲν μπόρεσε νὰ περάσει τὸ κατώφλι τῆς θύρας αὐτῆς. Ἔμεινε καρφωμένος σὲ μία ἀδράνεια καὶ ἀκινησία ἀμετανοησίας, ὁπωσδήποτε ἐντυπωσιακῆς, γιὰ τὸ βάθος καὶ τὶς διαστάσεις τοῦ ἀδαμικοῦ ψυχοδυναμισμοῦ, ποὺ κρατοῦσε καθηλωμένο (στὴν ἀμετανοησία αὐτὴ) ἡ δεσποτεία τῆς δαιμονικῆς βίας.

Πάντως, ψηλαφώντας πάρα πέρα τὶς βαθιὲς καὶ οὐσιαστικές, γιὰ τὴν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀδαμικοῦ προσώπου, συνέπειες τοῦ πρωτογενοῦς μπολιάσματός του, μὲ τὸ δουλωτικό, γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο , ἰὸ τῆς δαιμονικῆς βίας, στὴν προβληματική του ἀντίσταση στὴ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ στὴν ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ, φθάνουμε σὲ μιὰ πιὸ συγκεκριμένη διαπίστωση, ὅτι δηλ. ἡ ντροπὴ φαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, νὰ ἀποτελεῖ τὸν ἐσώτερο πυρήνα τῆς ὑπαρξιακῆς ραθυμίας, σὰν ἀντίσταση τοῦ ἀδαμικοῦ ἀνθρώπου στὴ μετάνοια καὶ ἐπομένως στὴ δυνατότητα τῆς σωτηρίας

του. Πράγματι! Ένα βασικὸ “σκάνδαλο”, στὸ ὁποῖο παγίδευσε ἡ δαιμονικὴ βία τὸ ἀδαμικὸ πρόσωπο, ἦταν ἤδη ἡ αἰσχύνη, ἡ ντροπή!
Οἱ πρωτόπλαστοι, μετὰ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, εἶδαν ἔντρομοι καὶ καταντροπιασμένοι τὴν ταπεινωτικὴ γι’ αὐτούς, εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ τους, σὲ σχέση μὲ τὸ κάλλος, ποὺ προηγουμένως εἶχε ἡ εἰκόνα αὐτή, προικισμένη καθὼς ἦταν μὲ τὰ θεόκτιστα χαρίσματα τοῦ “κατ’ εἰκόνα”.

Ἀλλά, καθὼς τελοῦσαν πάντοτε κάτω, ἀπὸ τὴν καθοριστικὴ πλέον γιὰ τὴ ζωή τους, αἰχμαλωσία τῆς δαιμονικῆς βίας, διάλεξαν τὸν χειρότερο τρόπο γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ φόβου τους καὶ τῆς ντροπῆς τους: τὸ “κουκούλωμα” τῆς γυμνότητάς τους! “Ἔραψαν φύλλα συκῆς” γιὰ νὰ καλύψουν αὐτὴ τὴ γυμνότητα. Μὲ φτηνὰ καὶ σαθρὰ “ἐπιχειρήματα” (“φύλλα”) προσπάθησαν νὰ ξεγελάσουν τὸν ἑαυτό τους καὶ νὰ κρυφτοῦν, κυριολεκτικά, πίσω ἀπὸ τὸ δάκτυλό τους, γιὰ νὰ μὴ βλέπουν τὴν ταπεινωτικὴ γι’ αὐτοὺς εἰκόνα του. Τὸ κουκούλωμα αὐτὸ τῆς γυμνότητας τῶν παραβατῶν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, τόσο εὔλογο καὶ τόσο… ἀθῶο, λειτουργεῖ, στὴν περίπτωσή τους, ὡς προσπάθεια ἀπωθήσεως (καλύψεως) τῆς ἐνοχῆς τους γιὰ τὴ γυμνότητα αὐτή. Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὸ χειρότερο ἐκβιασμὸ τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας.

Ὅταν ἡ προσωπική μας εἰκόνα εἶναι ταπεινωτικὴ στὰ μάτια τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν ντρεπόμαστε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀσκοῦμε συχνά, τὴ βία τοῦ κουκουλώματος. Κλείνουμε τὰ μάτια μας στὴν πραγματικότητα τοῦ καταντήματός μας καὶ τὰ κρατᾶμε ὀρθάνοιχτα μπροστὰ στὶς ψευδαισθήσεις καὶ φαντασιώσεις μιᾶς εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ, ὅπως τὴ θέλουμε καὶ ὅπως μᾶς ἀρέσει.

Ἡ φυγὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ταπεινωτικῆς γιὰ μᾶς εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ μας, στὶς ψευδαισθήσεις καὶ φαντασιώσεις αὐτὲς εἶναι μία βίαιη (“ἀσυνείδητη”) φυγὴ στὸ χῶρο τῆς ἀμετανοησίας, γι’ αὐτὸ ποὺ τώρα εἴμαστε.

Τὸ εἶδος ἐξάλλου αὐτὸ τῆς βίας, ποὺ φρουρεῖ ἄγρυπνα τὸ χῶρο τῆς ἀμετανοησίας, τὸ ἀποκαλύπτει ξεκάθαρα ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀδαμικοῦ ἀνθρώπου στὴν πρόκληση γιὰ μετάνοια, μπροστὰ στὴν ὁποία τὸν ἔθεσε ὁ Θεός· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ;”!

Ὄντως! Φόβος καὶ φυγὴ συνθέτουν τὸ εἶδος τῆς βίας, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία κρατεῖται δουλωτικὰ ὁ παραβάτης τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἀδαμικὸς ἄνθρωπος.

-”Εφοβήθην καὶ ἐκρύβην”, ὁμολογεῖ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὴ στιγμή, ποὺ ὁ Θεὸς τὸν καλεῖ σ’ ἕνα νέο διάλογο μετανοίας. Φόβος καὶ κρύψιμο τοῦ ἑαυτοῦ πίσω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του! Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀντιφατικὸ καὶ συγκρουσιακό, ἐνδοψυχικό, εἶδος τῆς βίας, τῆς δαιμονικῆς βίας, ποὺ φρουρεῖ ἐπίμονα κάθε θύρα μετανοίας τοῦ ἀδαμικοῦ ἀνθρώπου.

Κάθε ἁμαρτωλός, στὴν περίπτωση ποὺ συλλαμβάνει τὸ μήνυμα τῆς σωτηρίας του, μέσα ἀπὸ τὸ νόημα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας, ἀντιλαμβάνεται τὴν πραγματικότητα τῆς λυτρωτικῆς του λειτουργίας, στὸ μέτρο τοῦ προσωπικοῦ του προβληματισμοῦ καὶ τῆς δυνατότητας τῆς πνευματικῆς του ὁράσεως, ἀλλά, τὶς περισσότερες φορές, αἰσθάνεται τὴν ἀντίδραση τοῦ “ἑαυτοῦ” σὲ κάθε βῆμα μετανοίας καὶ πνευματικῆς ἀνανήψεως καὶ ἐσωτερικῆς ἐπομένως ἐλευθερίας.

Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ ἔχει πάντοτε τὸ νόημα τοῦ φόβου καὶ τῆς φυγῆς πρὸ τοῦ πρὸς τὴν μετάνοια προσανατολιζόμενου ἑαυτοῦ. Ἐξάλλου ὁ φόβος αὐτὸς καὶ ἡ φυγή, ὡς συμπεριφορὰ “πρὸς τὰ πίσω”, στὴν καθήλωση τῆς ἀμετανοησίας, τῆς ἀκινησίας πρὸς τὴ μετάνοια, ἔχει τελικὰ τὸ νόημα τῆς ραθυμίας,

Ἡ ραθυμία αὐτὴ φαίνεται νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ του, ὡς ἀντίσταση στὴν ἀποκάλυψη τῆς ἐσωτερικότητας τοῦ ἑαυτοῦ του μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἑαυτοῦ του.

Κάθε αἰσθητὴ πρόκληση ἢ προτροπὴ μετανοίας φαίνεται νὰ εἰσχωρεῖ πολὺ βαθειά, στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ φαίνεται νὰ ἀπειλεῖ μία ἄνοδο, στὴν ἐπιφάνεια τῆς συνειδήσεως, πολὺ ἀτομικῶν ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐνδοψυχικῶν καὶ γι’ αὐτὸ “μυστικῶν” περιεχομένων τῆς προσωπικῆς ζωῆς. Κι αὐτὴ ἡ αἴσθηση, ὡς πιθανότητα ἐξωτερικεύσεως ψυχικῶν περιεχομένων τῆς προσωπικότητας , ὅλως διόλου ἀτομικῶν, φαίνεται νὰ ἐνοχλεῖ καὶ μᾶλλον ἤδη νὰ τραυματίζει τὴν αὐτοσυνειδησία τῆς προσωπικῆς εἰκόνας τοῦ ἑαυτοῦ. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ βεβαίωσε ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν ἀντίδρασή του στὴν πρόκληση τοῦ Θεοῦ· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ;”. Κι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀντιδραστικὸ στοιχεῖο, ὡς ὁ πιὸ ἐσωτερικὸς πυρήνας τῆς δαιμονικῆς βίας, φαίνεται νὰ ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπο νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ αἴσθημα ἀντικειμενικῆς εἰλικρίνειας καὶ ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας. Ἔτσι ἡ ἀντίσταση στὴ μετάνοια, μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ντροπῆς, ἀποτελεῖ διεργασία τῆς δαιμονικῆς βίας, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸ προσωπεῖο τῆς ραθυμίας καὶ τῆς ἀσυνείδητης, παραλυτικῆς ἀδρανείας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου.

Πῶς μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν αὐτόματη (ἀνακλαστικὴ) αὐτὴ λειτουργία τῆς ἀντιδραστικῆς βίας καὶ νὰ προχωρήσει σ' ἕνα λυτρωτικὸ διάλογο τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν ἑαυτό του;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς πιὸ κρίσιμες, γιὰ τὴν αὐθεντικὴ ὑπαρξιακὴ καταξίωση τοῦ συνειδητοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου, ἀπορίες. Γιατί εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο, ὅτι καὶ ὁ καλοπροαίρετος χριστιανὸς ἄνθρωπος αἰσθάνεται σὲ πολλὲς περιπτώσεις, μία πολὺ ἐσωτερικὴ ἀπροθυμία καὶ ραθυμία, νὰ προχωρήσει στὴ βιωματικὴ -πρακτικὴ συνέπεια τῆς πίστεώς του καὶ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεώς του γιὰ τὴ σωτηρία του. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ χριστιανὸς ἄνθρωπος, ὁ καλοπροαίρετος καὶ συνειδητὸς χριστιανός, γνωρίζει τί τοῦ ὑπαγορεύει νὰ πράξει καὶ νὰ βιώσει ἡ πίστη του καὶ ἡ ἀφοσίωσή του στὴν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια. Ἀκούει καὶ ἀποδέχεται, μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἐσωτερικὴ ἱκανοποίηση, τὸ ζωοποιὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἀκούγεται καὶ λαλεῖται καὶ αἰσθάνεται, ὁ χριστιανὸς αὐτός, νὰ φωτίζεται τὸ πνεῦμα του, ὅταν μελετάει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ! Ἀλλά...! Ἀλλὰ διαπιστώνει καὶ ὁ ἴδιος συγχρόνως πόσο δυσκίνητος εἶναι στὴν ἄμεση καὶ συνεπῆ βίωση τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας. Βεβαιώνεται συχνά, ἀπὸ τὴ δική του πείρα, πόσο ράθυμος καὶ ἀδρανὴς εἶναι στὴ βίωση αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Αἰσθάνεται ὅτι τοῦ εἶναι πιὸ βολικὸ νὰ ἀναβάλλει κάποια συγκεκριμένη κίνηση ἢ προσπάθειά του πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆς τῆς βιώσεως. Ἔτσι ἐκεῖνο ποὺ κατασταλάζει, σὰν ὑποσυνείδητη ἡ λανθάνουσα αἴσθηση στὸ πνεῦμα του, εἶναι ἡ καθήλωσή του στὴν πνευματικὴ ραθυμία καὶ ἀδράνεια.

Ἡ αἴσθηση αὐτὴ εἶναι ἡ βαριὰ κληρονομιὰ τῆς ἀδαμικῆς ἀντιστάσεως στὴν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ γιὰ μετάνοια καὶ ἐπιστροφὴ στὸ χῶρο τῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Ἡ δαιμονικὴ βία, ποὺ εἰσῆλθε στὸν ἀνθρώπινο ψυχισμό, μὲ τὴ διάπραξη τῆς ἀδαμικῆς ἁμαρτίας, βιώνεται πλέον, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ, ὡς καθήλωση στὴν ὑπαρξιακὴ ραθυμία καὶ τὴν ἀμέλεια.

Πρόκειται πράγματι γιὰ τὴν κρισιμότερη ἀφροσύνη, ποὺ δεσπόζει μέσα στὸ ἀνθρώπινο (χριστιανικὸ) πνεῦμα καὶ συντηρεῖ τὴ ραθυμία τῆς ὑπάρξεως· "ἐκ γὰρ τῆς ἀφροσύνης γίνεται ἡ ραθυμία".

Πηγή: agiazoni.gr